kolatér. (Bár még elég sok ügyet kell elintézni a kiegyensúlyozott működéshez. Ami nagyszerű eredmény, annál is inkább, ha figyelembe vesszük, hogy az adott körülmények között a forradalomért értelmetlenül nagy árat kellett volna fizetni. Nincs és nem is lesz tehát szakadatlan újjászületés, ami viszont alighanem már annak sinsen ellenére, aki annak idején ennél nem szívesen adta volna alább.

Annál is kevésbé okozhat ez hiányérzetet vagy csalódást, mert az AKG, miközben egy álom nyomába eredt, rendkívül gyakorlatiasan és előrelátóan választotta meg a maga szakmai, képzési profilját. Olyan közgazdasági rész- és előképzési rendszert dolgozott ki – összhangban egy általános képzési programmal – amely korszerűségével már a rendszerváltozás oktatásügyi következményeit előlegezte. Ami egyúttal azt is jelenti, hogy a nyugati középiskolák csendes belső átalakulását a maga külön útján gyorsított ütemben valósította meg. Így hát nemcsak a permanens belső forradalomra nincs többé szükség, hanem az is természetes, hogy az iskola újból beilleszkedik a közben nagyot változott hazai oktatási rendszerbe, mintát adva a folyamatban levő hazai átalakulások egyik lehetséges változatára.

Az AKG-ban előforduló problémák:

1. Az AKG-ban a diák néha „eltéved". Jó volna, ha az iskolai élet sodrása kicsit erősebb volna, akár azáltal is, hogy a medret érzékelhetőbb partvonalak határolják.

2. A tanárok és diákok között túl sok a „némajáték", kellemetlenül sok időt vesz el, holott nem szól semmiről. A szabadság szertartásai – mondhatnánk, de nem szabadna terjengősnek és üreseknek lenniük.

3. Az AKG-ban ódzkodnak a hagyományos értelemben vett pedagógiától. Azért mert divatjamúlt holmi, még nem egy esetben tehet jó szolgálatokat.

4. Nincs olyan összefüggés, hogy minél kevésbé pedagogikus a tananyag, a tanár-diák viszony, annál megbecsültebb a diák emberi, szellemi méltósága. Sőt, a figyelmetlenség ezen a téren épp a megbecsülést akadályozza.

5. Az AKG-ban a tanár szabadságának és felelősségének egy része körvonalazatlan maradt. Ami természetes, hiszen az intézményesülés szükséges és elkerülhetetlen mértékét nem lehetett megtervezni. De most már sort kell keríteni rá, mert az nemcsak célszerűtlen, hanem kivihetetlen is, hogy mindenki az egész iskola terhét hordja a vállán.

6. Az AKG a fiatalok igényeinek tisztelete jegyében mintha kissé megfeledkezne a fiatalság folytonosan változó karakteréről.

7. Bármilyen keserves is, be kell látni, hogy a teljes mértékben eredeti tananyaghoz ragaszkodni a megváltozott körülmények miatt se nem célszerű, se nem indokolt.

8. Az AKG túl nagy ahhoz, hogy közösségileg szerveződhessen. Ha továbbra is ragaszkodik hozzá, akkor ez az iskolán belüli megosztottsághoz és a látszatok termeléséhez vezet. Meg kell keresni a közösségi igény és a nagy szervezet összekapcsolhatóságának formáit.

TAKÁCS GÉZA

Pedagógiai toplista Amerikában

Az Országos Pedagógiai Könyvtár féltett kincse – sokáig vitrinben is kiállított új szerzeménye – *Ernest Stabler,* kanadai egyetemi professzor könyve, mondhatni reprezentatív albuma, az 1986-ban megjelent *Founders* (Alapítók) 1830-1980. A szerző ebben a könyvben a pedagógia nagy megújítóit veszi számba, s tíz pedagógus-innovátor életét és munkáját ismerteti. Érdemes megnézni, hogy a címben meghatározott periódusban (vagyis az euroamerikai világ modernizációjának korszakában) a jeles szerző, a kanadai és észak-amerikai tudományos közvélemény reprezentánsa, kiket tart említésre, ünnepélyességgel körülvont emlékezésre érdemesnek, a tradíció legfontosabb személyeinek a pedagógus-innovátorok közül a világon, és hogy mennyiben tér el ez a kép a hazai pedagógusszakmában számontartott, ismert panteon alakjaitól.

A könyvben a következőkről olvashatunk elegáns esszéket, életrajzi tanulmányokat, méltatást: a Magyarországon is – bár napjainkban inkább csak a szabadművelődés szakembereinek körében – ismert *N.F.S. Grundtvigról*, a dán népfőiskolák alapítójáról; az amerikai *Mary Lionról*, az önálló női felsőoktatási tanintézetek oktatási tervezetének kidolgozójáról, illetve a fiatal nők számára szervezett szemináriumok úttörőjéről; a számunkra is ismerős *Horace Mannról* (ha neveléstörténeti stúdiumainknak nem is tárgya, de a Pedagógiai Lexikonnak mégiscsak önálló szócikke), aki – hasonlóképpen Mary Lionhoz – Massachussetts-ben tevékenykedett, és az (akkoriban súlyos morális és anyagi válságban lévő) egyesült államokbeli állami elemi iskolák reformján dolgozott; *Moses Coadyról* és *James Tompkinsről*, akik farmerek és halászok számára szerveztek előadásokat a kanadai Új-Skóciában levő St. Francis Xaver Egyetem levelező tagozatán; a berlini születésű *Kurt Hahnról*, aki Németországban a Salemet, Skóciában pedig a Gordonstount alapította, mely középiskolákban a portyák, a közös istentisztelet, és a testi erőpróbák is az oktatás részét képezték; valamint (közös munkájuk révén) a brit *Harold Wilsonról*, *Jennie Leeről*, *Peter Venablesről* és *Walter Perryről*, akik létrehozták a Brit Szabadegyetemet, melyet bárki, aki betöltötte 21. életévét, szabadon látogathatott és ott minősítést szerezhetett.

Stabler könyve bevezetőjében megindokolja, miért esett választása éppen erre a hat „(iskola)történetre": az volt a célja, hogy a pedagógia fejlődéstörténetének, illetve e pedagógiai fejlesztések történetének minél teljesebb keresztmetszetét nyújtsa. E tíz pedagógus öt különböző ország oktatási intézményeinek más-más szintjével foglalkozott: Horace Mann elemi iskolákkal, Kurt Hahn serdülőkorú fiatalokkal, Mary Lion fiatal nőkkel, a többiek pedig a felnőttoktatás formális és nem formális ágaiban dolgoztak. A szerző nem foglalkozik *Friedrich Froebellel*, az „óvodák szülőatyjával", sem *Maria Montessorival* és *Rudolf Steinerrel*. Szándéka szerint róluk és az általuk létrehozott intézményekről egy elkövetkezendő kötetben írna. A jelen kötet hét fejezete közül hat egy-egy innovátor életrajzát, illetve a nevükhöz fűződő fejlesztés történetét tárgyalja, az utolsóban pedig Stabler e hat projekt közös vonásait elemzi. Nagy történeti tájékozottság, kifinomult szociális érzékenység és olvasmányosság jellemzi Stabler könyvét. Gyakorta magyarázza egy-egy innovátor problémafelvetését, szociális érzékenységét annak vallásos meggyőződésével. (Ám vallási szempontból is pluralista a szerző; hiszen lehet bárminémű vallású az adott pedagógus, számára a hite a fontos.) Stabler egyébként könyve zárófejezetében magyarázatot ad a könyvön végighúzódó ez irányú érdeklődésére is. Szerinte a szóban forgó nagyszabású, lebilincselő egyéniségű, óriási meggyőző- és szervezőkészséggel rendelkező emberek karizmatikus képességeikhez szükséges meggyőződésüket merítették saját vallásukból.

A nagyszerű tervek (mi most itthon Magyarországon így mondjuk: „projektek") ismertetése mellett azonban a műben helyet kap a kritika is. A korabeli értékelés, újságcikkek ismertetését minden esetben Stabler saját értékelése zárja. Fontos előnye még e munkának, hogy rengeteg, az adott innováció korából származó forrásanyagot (levélrészleteket, beszédrészleteket, táblázatokat, újságcikk-idézeteket) tartalmaz.

Az alábbiakban – ízelítőül e nagyszabású munkából – vázolnám az egyes fejezetek rövid tartalmát. (Mivel Grundtvig és Mann feltételezhetően itthon is jobban ismertek, a róluk szóló ismertetést rövidebbre fogom.)

N.F.S. GRUNDTVIG

„A mi tudásunk az életnek szól és nem az iskolának." – ezzel az itthon is közismert mondattal lehetne jellemezni az N.F.S. Grundtvig által alapított népfőiskolák lényegét.

Grundtvig a múlt századi Dániában meginduló nemzeti megújhodás mozgalmának egyik vezetője volt. Dánia ekkor a politikai demokrácia felé haladt, és vér nélkül vészelte át az alkotmányos monarchiába való átlépést, illetve az ipari forradalmat. Sőt, a század végére azzal büszkélkedhetett, hogy nemcsak felszabadította jobbágyait, de írni-olvasni is megtanította őket. Ebben volt óriási érdeme a költő és történész, teológus és prédikátor, politikus és filozófus Grundtvignak, aki felismerte, hogy a buzdításon, a mitológián, a val-

láson és a politikán kívül a dán emberek öntudatra ébredéséhez egy új intézményre is szükség van – a fiatal felnőttek szabadiskolájára, a dán népfőiskolára.

Az ötlet, tehát hogy bentlakásos iskola(rendszer) jöjjön létre a társadalom minden rétegéből érkező felnőttek számára, ahol az oktatás súlypontja a történelem és az anyanyelv tanításán lenne – új és eredeti gondolat volt.

A könyvben eljutunk az ötlettől az első iskola 1844-es megalapításáig Rodding-ban. Sőt, figyelemmel kísérhetjük Grundtvig tanítványainak és követőinek *(Christen Kold, Ludvig Schroder)* tevékenységét egészen napjaink Dániájáig, ahol – a szerző adatai szerint – jelenleg 90 népfőiskola működik. Mi több, Stabler kitekintést nyújt a mai népfőiskolák helyzetére Norvégiában, Svédországban és Finnországban is.

HORACE MANN

A XIX. század derekán Massachussetts állami (USA) szenátusának elnöke Horace Mann volt, aki posztjáról és politikai illetve jogi karrierjéről mondott le azért, hogy megvalósítsa álmát: az államban egymástól függetlenül, koordinálatlanul, gyakran életveszélyes körülmények között és minősíthetetlen színvonalon működő elemi iskolák reformját, azaz létrehozza az egyetemes, személyiségközpontú, magasabb színvonalú általános iskolák rendszerét.

Mint a Massachussetts-i Oktatási Testület nyolc tagjának egyike, módja van beutazni az országot és tapasztalatait közzétenni, illetve külföldi módszereket tanulmányozni. Így a tanárokat továbbképző intézmény ötlete is német, illetve francia példán alapul.

1839-ben – mindössze három „diákkal" – megnyílik az első ilyen továbbképző intézmény. Az első év végét követően már huszonöten iratkoznak be az intézménybe. A továbbképzés mellett Mann folyamatosan dolgozik módszerén: reformjaiban az európai innovátorok *(H. Pestalozzi, F. Froebel)* teóriáit kombinálja a pszichológiával.

1852-ben felkérik, hogy legyen rektora az Antioch College-nak, ahol Mann-nak módja van saját tanítási módszerének reprezentálására. Ez az iskola már csak azért is érdekes, mert a kor gyakorlatától eltérően, koedukált. Mindeközben Mann folyamatosan publikál és az Oktatási Testület aktív tagja: munkája nyomán az állami költségvetésben az iskolákra fordított összeg 60%-kal nő, a tanárok fizetését pedig 50%-kal megemelik.

Stabler részletesen ismerteti nemcsak Mann módszereit és teóriáit, hanem a sikereit és a kudarcait is: így azt is, hogy az „Antioch College"-ot később fizetésképtelenség miatt bezárják, s nem sokkal az iskola pusztulása után Mann is meghal.

MARY LION

Mary Lion kapcsán a női felsőoktatási intézmények születéséről esik szó. (A XVIII. századig az USA-ban ugyanis a nők oktatása csak alsófokú tanulmányaik végeztéig folyt.) A felsőoktatási szeminárium előfutára a nyári „bejárós", illetve bentlakásos iskola, melynek ötletét Lion Angliából „exportálta". A következő tantárgyakat oktatták ezekben az angol mintára létrehozott iskolákban: olvasás, írás, aritmetika, kézimunka, zene, tánc, rajz, francia nyelv és irodalom, varrás és „minden illendő tevékenység".

A XVIII. században *Benjamin Rush* fogalmazta meg azt az igényt, miszerint az amerikai közoktatás az angliai mintától elszakadva az amerikai társadalomhoz, annak erkölcseihez, szokásaihoz és a kormány elvárásaihoz igazodjék.

1819-ben *Emma Willard* megírja tervezetét a nőoktatás fejlesztésére vonatkozóan. A női felsőoktatás fontosságát azzal indokolja, hogy a köztársaság saját polgárainak személyiségétől függ, így e személyiség formálása, fejlesztése szempontjából nem szabad, hogy e legfőbb „tanítók" és alakítók (vagyis az édesanyák) műveletlenek maradjanak. Többszöri sikertelen, pénzzavarral küzdő próbálkozás után Troy (New York állam) polgárai épületet és stabil anyagi hátteret ígérnek munkájához, ezért iskoláját oda helyezi át. A későbbiekben ez az intézmény az ország egyik vezető női szemináriumává válik. A nőoktatás másik kiemelkedő alakja *Catharina Beecher*. Szerinte a nőoktatás azért fontos,

mert a nők hagyományos szerepét (feleség, anya, házvezetőnő) egy olyan új „szerep" egészíthetné ki, melyre – a tanári hivatás gyakorlására – az államnak nagy szüksége van. (Akkoriban 30 000 tanárra lett volna azonnal szükség, majd pedig folyamatosan évente még 4000-re.) 1823-ban Hartfordban Beecher női szemináriumot nyit, mely meglehetősen rossz anyagi körülmények között indul, de célja kezdettől fogva a tanárképzés. 1823-ban *Zilpah Grant* vezetésével *(Jacob Adams* hagyatékából) Derry-ben (New Hampshire állam) megnyílik az Adams Női Főiskola. Grant pedig meghívja ide régi barátját és munkatársát, Mary Liont tanítani. Az új főiskolát a hároméves tanulmányok egymásra épülése, szintetikus tanítási metódus és a bibliaoktatás kiemelkedő szerepe jellemzi. Később Grant távozik az iskola éléről és Ipswich-ben Lionnal együtt újat alapít.

1837-ben Mary Lion saját, bentlakásos iskolát nyit (Mount Holyoke College), ahol is a szellemi nevelést a vallás gyakorlásával, valamint munkavégzéssel ötvözi. (Az iskolának nincsen takarító, konyhai stb. személyzete). Ez idő tájt ez az egyetlen intézmény, mely a többi – 120 –, kizárólag férfiak számára létesített felsőfokú intézménnyel egyenrangú képesítést ad. Az itt végzettek közül sokan tanárok vagy misszionáriusok lesznek, vagy a Mount Holyoke mintájára főiskolákat alapítanak az USA-ban, illetve külföldön.

Stabler a továbbiakban leírja a sorra alakuló főiskolák történetét, bemutatja jelentőségét (pl.: Georgia Female College, Elmira Female College, Vassar College, Wellesley College, Smith College, Bryn Mawr College), egészen napjainkig terjedően a velük kapcsolatban kialakuló problémákat, vitákat, álláspontokat.

JAMES TOMPKINS ÉS MOSES COADY

Tompkins és Coady, két kanadai katolikus pap, a St. Francis Xaver Egyetem tanárai, az egyetemről kiinduló szociális mozgalom, az Antigonish Movement vezetői, erősen hittek a nevelés erejében. Abban bíztak, hogy az oktatás a változás és a haladás eszköze lehet, és segíthet az emberek életének jobbá tételében. A hangsúly náluk olyan felnőttoktatáson volt, amely a felnőtt elmét a kritikus tudatosság szintjére emeli, ahonnan a továbbiakban már megközelíthetőkké válnak a szociális és gazdasági kérdések. Ez a hitvallás századunk húszas és harmincas éveiben az egyetem szerepének és a felnőttoktatásnak a forradalmasítását jelentette. Coady terve az volt, hogy esti, levelező tagozatos illetve kihelyezett képzéssel megváltoztassa Nova Scotia szegény kisembereinek (a környező halászfalvak és bányászvárosok lakosainak) életmódját. Úgy gondolta, hogy mindenekelőtt súlyos anyagi problémáikon kell segíteni, és csak azután lehet elvárni, hogy a kultúrával foglalkozzanak. Először legyen spenót, azután *Spinoza!* – ez volt a szállóigéje. Ezért legfőbb céljuk az volt, hogy e képzések során a dolgozók megtanulhassák, hogyan tudnak segíteni gazdasági problémáikon.

Tompkins és Coady ötlete a dán mezőgazdasági főiskolák mintájára szervezett Mindenki Iskolája volt, mely 1921-ben nyílt meg. Itt a következő tantárgyakat oktatták: angol, közgazdaság, nyilvános beszéd, matematika és mezőgazdaság.

A következő lépés 1930 és 1950 között olyan oktatási forma volt, ahol a dolgozók kis csoportokban tanulhattak helyben. Ezek voltak a Tanuló Klubok. Itt, a hetente egyszer tartott, a halászfalvakba kihelyezett foglalkozásokon a gazdálkodás üzleti oldalát tanították, különös tekintettel az értékesítésre. E helyi csoportok egy éven belül megtanulták, hogyan lehet szövetkezeteket létrehozni. Tompkins és Coady terve ugyanis az összefogás ösztönzése volt, hogy diákjaik termelő-, értékesítő, fogyasztói, hitel- és egyéb szövetkezeteket hozzanak létre. E mozgalom végső célja pedig a kanadai társadalom megváltoztatása (a szövetkezetek arányának növelése) volt. Emiatt sok támadás érte a két lelkészt, hogy egy második Szovjetuniót akarnak létrehozni. Pedig őket csakis a krisztusi eszme, a felebaráti szeretet, a szegényekről való gondoskodás vezette.

Újító volt a Mozgalom abban is, hogy ökomenikus hozzáállásával és a nők egyenjogúságának hangsúlyozásával toleranciát hirdetett. Mindezeknek az úttörő eszméknek az elsajátítását újfajta módon, nem elméleti szinten történő ismertetéssel, hanem az új eszmék jegyében történő cselekvés révén oldották meg. Tompkins és Coady úgy vélték, hogy az embereket a cselekedeteik változtatják meg, ezért is hozták létre a szövetkezeteket. Ott ezek a nehéz körülmények között élő halászok, farmerek, bányászok újfajta életmódot tanulhattak meg, és felismerhették azt, hogy közösen, össze-

fogva többre viszik. Az ötvenes évektől kezdeve a Mozgalom nemzetközivé terebélyesedett, és kiterjedt a Harmadik Világ országaira is.

KURT HAHN

A berlini születésű Kurt Hahn 1910-re elkészült Frau Elses Verheissung című nevelődési regényével, mely *Rousseau* Emil-jének és Pestalozzi Hogyan tanítja Gertrúd a gyermekeit című munkájának hagyományát folytatta. Nem sokkal az első világháború után pedig újfajta, brit mintájú általános iskolát alapított Németországban, majd később – amikor a hitleri Németországból kénytelen volt emigrálni – Skóciában.

Negyven év alatt (1920-1962) Hahn – egyedül vagy másokkal – 7 intézmény létrehozásában vett részt. Ebből kettő, a Salem délnyugat-Németországban és a Gordonstoun Skóciában, bentlakásos középiskola. A Salem 1920-ban nyílt meg angol és német diákokkal, és *Max*, badeni herceg támogatását élvezte. A herceg kastélya egy szárnyát ajánlotta fel az iskolának, ahol ily módon a tanórák mellett egyéb – Hahn elmélete szerint annál jóval fontosabb – iskolai eseményekre is bőven volt hely és lehetőség. Így a heti két alkalommal szervezett kerti munkára, a rendszeres délelőtti atlétikai tréningre és egyéb szabadidős tevékenységekre (színjátszás, színpadácsolás, régi helyi karácsonyi szokások felelevenítése stb.). A Salem által szervezett finnországi vízitúra adta az ötletet Hahnnak, hogy ezentúl a szervezett portya, kaland is az oktatás igen fontos részévé váljon.

1933-ban Hahnnak el kellett hagynia Németországot. Angliába menekült és itt folytatta, amit hazájában elkezdett. Új iskolájába (Gordonstoun) sikerült volt diákjai jó részét átmentenie, és összesen harminc diákkal tovább folytatta a munkát. Kollégáival a Dalton Program egyfajta módosított változata alapján vezették az iskolát. Az iskolai hetet úgy tervezték meg, hogy nagy teret kaphassanak benne az individuális projektek, hogy – akár az iskolai expedíciók, vagy a Macbeth színtre vitele, vagy pedig az iskolai önkormányzatban végzett munka kapcsán – minden gyerek megtalálhassa az ő „nagy szenvedélyét".

Hahn az iskola vezetésén kívül a későbbiekben több – azóta is működő – intézmény létrehozásában vett részt.

Az Outward Bound Sea School olyan bentlakásos, négyhetes kurzusokat tartó tengerészeti képzést nyújtó iskolák hálózata, amely Walesből indult ki és azóta már az egész világon elterjedt.

A Duke of Edinburgh's Award Scheme olyan (adományokból működő) szabadidős program, amely a fiataloknak szervezett keretet nyújt a fizikai teljesítményekhez (kalandok, portyák, szervezett testedzés), emellett közösségi segítő szolgálatot is teljesít.

Az Atlantic College, egyik eleme az Egyesült Világ Főiskolái Szövetségnek, amely azért jött létre, hogy elősegítse egymás jobb megértését egy multikulturális, nemzetközi diáktársadalomban.

Mindezekben az intézményekben Hahn fő eszméje az, hogy olyan kihívás, kaland, kockázat elé állítja a serdülőkorban lévő diákot, amely során az felfedezheti és kitágíthatja testi képességeinek határait. Gordonstoun címerén a következő felirat olvasható: „Plus est en Vous", amelyet Hahn így fordított: „Több van benned, mint gondolnád." Emellett az irgalmas szolgálatok végzésén keresztül hangsúlyt fektetett a részvétre való nevelésre is. Hahn elmélete az volt, hogy az iskolának olyan széles körű és változatos programot kell nyújtania, amely egészséges szokásokat, szenvedélyeket, „passziókat" alakít ki serdülőkorban, amelyek lekötik a diákok fizikai és érzelmi energiáját, illetve a további életük során segíti őket abban, hogy ne veszítsék el gyerekkori tettrekészségüket és érdeklődésüket, és ne kelljen felnőttkorukban apátiától, levertségtől szenvedniük.

HAROLD WILSON, JENNIE LEE, PETER VENABLES, WALTER PERRY

Harold Wilson, a skót Munkáspárt vezetője volt az első olyan befolyásos politikus, aki komolyan vette a választási kampány során tett ígéreteit a felnőtt távoktatás fejlesztésé-

ről. A hatvanas évek elején Wilsont külföldi tanulmányútjai győzték meg a médián keresztüli oktatás fontosságáról és sikerességéről. Terve az volt, hogy ily módon segítsék hozzá a dolgozó embereket az egyetemi diploma megszerzéséhez.

A média használata a felnőttoktatásban nem volt újkeletű ötlet. Már a BBC 1924-es esti műsorán beszélgetéseket sugároztak e célból a tudományok és a közügyek jeles képviselőivel. 1927-re a hetente öt alkalommal sugárzott 25 perces beszélgetések kiegészítéseként jelentették meg a Segítség a tanuláshoz-füzeteket. Amerikai és japán kísérletezések után a hatvanas években Nagy-Britanniában is megpróbálkoztak az egyetemi távoktatással *(Brian Jackson, Michael Young)*.

Wilson érdeklődését azért keltette fel a távoktatás lehetősége, mivel szerinte ezzel a módszerrel a munkásosztályból származó szülők gyermekei – azaz a gyermekek 75%-a –, akik addig igen alacsony számban vettek részt az egyetemi képzésben, behozhatnák lemaradásukat. Ez ügyben közzétett tervét vegyes sajtóvisszhang fogadta. Ám Wilson nem állt el tervétől, és pártja 1964-es választási győzelme után már a kormányalakításkor nagy erővel látott hozzá célja megvalósításához. Mindenekelőtt kinevezte Jennie Lee minisztériumi másodtitkárt az ügy felelősévé. Lee hamarosan ismertette tervét egy olyan független távoktató egyetemről, mely saját maga dönt az egyetemi fokozatok odaítéléséről, és amely minőségben bármely más egyetemmel felveszi a versenyt, s bárki számára nyitva áll (mindenfajta felvételi vizsga nélkül). Odaadó munkája eredményeképpen (hosszas elvi és politikai csatározások után) létrejöhetett az egyetem belső struktúráját (tanrend, beiratkozás, tanítási metódus, vizsgáztatás rendje stb) megtervező és kialakító Tervező Bizottság. E bizottság elnöke, Peter Venables és helyettese, Walter Perry volt a következő két kulcsfontosságú ember a Szabadegyetem (Open University) létrehozásában.

1971 januárjában végre megnyílhatott az egyetem, amely a jelentkezőktől semmiféle előzetes végzettséget nem kért; egyetlen feltétele a 21. év betöltése volt. Óriási volt az érdeklődők száma; a 25 000 helyre 40 000-en jelentkeztek. Az egyetem beiratkozott diákjától egyet kért: a felvett órák között elsőként valamilyen interdiszciplináris alapozó kurzust válasszon. Noha kezdetben – információ hiányában – a jelentkezőknek csak kis száma jött a munkásosztályból, a későbbiekben a munkásság körében végzett tájékoztató kampány eredményeképpen megduplázódott a Szabadegyetemen tanuló munkások (farmerek, háziasszonyok, bányászok, kétkezi dolgozók) száma. Sőt, egy felmérés eredményeként kiderült, hogy a diákok kb. 65%-ának az apja munkás volt. Ez pedig jóval magasabb arány, mint Nagy-Britannia bármely más egyetemén.

Stabler a továbbiakban vázolja az oktatás menetét. A februártól októberig tartó kurzusok közül ismerteti a kötelező alapozó kurzusokat, részleteket közöl egy-egy tankönyvből, leírja, mi mindent kap kézhez egy beiratkozott diák abban a két hatalmas kartondobozban – 270 féle dolgot talál bennük –, amelyben az egyetem elküldi neki az oktatási segédeszközöket. A szerző vázolja a tévés oktató programok fejlődésének történetét, a helyi konzultációs rendszer létrehozását, és azt is, hogyan oldották meg a későbbiekben már 60 000-es létszámú egyetemi hallgatóság vizsgáztatását.

Íme, az amerikai „toplista". Az „alapítók". Az iskolateremtő „atyák" és „anyák". A nevelés-oktatás megújítói. A „dicsőségkönyvben" számontartott innovátorok. Úgy vélem, jó néhány érdekes és tanulságos, az iskola megújításán fáradozó, hagyományait felülvizsgáló, új hagyományokat, új szellemi kötődéseket kereső hazai szakközvélemény számára eddig ismeretlen vagy alig ismert információhoz juthatunk Stabler könyve által. Örülök, hogy – ha dióhéjban is – bemutathattam a tengerentúli pedagógiai hagyományban számontartott kiemelkedő személyiségeket. És remélem, kedvet csináltam az egész könyv elolvasásához is .

Ernest Stabler: Founders. Innovators in Education 1830-1980. The University of Alberta Press; Athabasca Hall; Edmonton, Alberta, Canada, 1986. 306 p.

T. MAKAI KATALIN